

Represaliat: Josep Roca Tardà, Ferran Roca Tardà i Magí Roca Tardà

PARAULES CLAU:

Exili, Ebensee, Dachau, Mauthausen.

En Josep Roca Tardà¹ va néixer a Esparreguera el dia 3² de març de 1916, tot i que a les dades del Memorial Democràtic consta com nascut a Barcelona³. Al padró municipal de Sant Esteve de Sesrovires del 30 d'abril de 1936, trobem la informació sobre la seva família. El seu pare era Magí Roca Juncosa⁴, la seva mare era Antònia Tardà Cucurella⁵, el germà gran era en Magí, aleshores tenia 23 anys, i el germà petit, en Ferran tenia 18 anys i la germana petita, l'Amàlia, en tenia 16. Vivien a pagès, concretament a Ca n'Amat. Els quatre germans eren nascuts a Esparreguera i treballaven d'agricultors per compte propi; el pare feia de rajoler.

El nostre protagonista tenia 21 anys, en iniciar-se la Guerra Civil, sabem que va estar a la guerra com a soldat però no sabem on. En Josep va ser milicià i va ser ferit ja que hi ha un document on podem llegir que el dia el 17 de juliol de 1937 ha estat visitat a l'hospital i que hi haurà d'anar a fer cures en dies alterns.⁶

¹ Podem trobar informació a l'arxiu del Centro Documental de la Memoria Histórica. Signatura: DNSD-SECRETARIA,FICHERO,55,R0070650; també a la publicació *Libro Memorial. Españoles deportados a los campos nazis (1940-1945)* de Benito Bermejo i Sandra Checa.

² En aquest document consta que va néixer el dia 12. Font: ID1562. Deportats catalans i espanyols als camps nazis, Memorial Democràtic. Última modificació: 2020-03-02 13:45:55. <https://banc.memoria.gencat.cat/ca/app/#/result/deportats/1562> [data de l'última consulta 23.2.2021].

³ *Ibídem*.

⁴ Nascut a Vilafranca del Penedès.

⁵ Nascuda a Manresa.

⁶ CDMH_SERIE_MILITAR_C0585_0001.jpg. Centro Documental de la Memoria Histórica.

Relación de los Milicianos que han sido reconocidos hoy día de 1937 fecha					
R. Caspan Garcia	Cabañas, 20	Volverá	Cura	María	
E. Vazquez Rodríguez	Córcega, 450	"	"	Alterna	
J. Roca Rada	SEUROVINES	"	"	"	
A. Canal Vil	Mártires 6 de octubre, 81.	"	"	"	
J. Barrobés Gascón	R. Berenguer, 52.	"	19	Julio	
J. Turmo Góngora	SANTA COLOMA	"	"	"	
J. Cremps Catalán	ALBUCLAS DE SAN JUAN (HUESCA)	"	27	"	
A. Ros Perez	Castanes, 5	"	27	"	
J. Frías Gimenez	Polanda, 32	"	27	"	
S. Pascual Magdalena	Sin domicilio	"	27	"	
M. Velda Rosenech	GRAMANET DEL BESOS	"	27	"	
R. Ferrer Montfort	UL DECONA (TARRAGONA)	"	27	"	
A. Ruiz Zaragoza	Los de mayo, 252	"	27	"	
J. Ferrer Gros	Trav. Cortes, 214	"	27	"	
J. Herrera Delabert	F. Pellioer, 105	"	27	"	
E. Olea	Sans, 237	"	27	"	
A. Prat Martra	Durruti, 4. CASTELLET DEL LL.	"	27	"	
H. Raine Rapell	P. Reina, 6	"	27	"	
P. Dominguez Expósito	Granvia Norte, 97. TARRAGONA	"	27	"	
J. Freixas Sanjaest	Cas. Carmen, 8. GRAMANET DEL B.	"	27	"	
J. Gasellas Miró	Palinas, 16	"	27	"	
J. Ripoll Font	SANTA COLOMA	"	1	Agosto	
L. Lohar Bermejo	C. de Cierpo, 87	"	1	"	
A. Aguilera Moreno	A. Guinera, 9	"	1	"	
J. Argos Vallverdú	Tortosa, 25. BADALONA	"	8	"	
M. Fort Castellví	SELVA DEL CAMPO (TARRAGONA)	"	11	"	
S. Sánchez Blasco	M. x Plaquer, 2. TARRAGONA	"	17	"	
S. Cebriá Muñoz	S. Bergada, 8. VALENCIA	Pasa	8	Valencia	
B. Berliches Calviño	LEBRIQUE (VALENCIA)	"	"	Ibericus	
J. Casas Algora	GUADALAJARA	"	"	Guadalupe	
S. Ferraz Cano	GUADALAJARA	"	"	"	
	BRAT DE SEGURA (JAEN)	Pasa a	Beat de Segura.		

Barcelona, 17 de julio del 1937.

El Jefe Administrativo

Relació de milicians on apareix en Josep Roca. 1937. Font: CDMH.

En Josep s'exilià, en finalitzar la Guerra Civil, a França⁷. El localitzem al Camp de Le Vernet. Aquest camp d'internament francès es troba situat entre els pobles francesos de Le Vernet i Saverdun, al Prepirineu francès, al Departament d'Ariège. En aquest camp, primer es van internar, el mes de febrer de 1939, 10000 soldats de la Divisió Durruti, que estaven reclosos a Latour-de-Carol, un municipi de l'Alta Cerdanya; després es va ampliar, tot passant a ser un camp disciplinari per a refugiats que provenien d'altres camps i que es van trobar amb unes condicions molt dures.

El 30 de juny de 1944 es va donar l'ordre d'evacuació del Camp de Vernet d'Ariège. Els internats són traslladats en camions i autobusos a la caserna Caffarelli de Tolosa (Alta

Garona); va ser llavors quan sortiria el nostre protagonista cap a un destí desconegut. Al cap de pocs dies, el 3 de juliol, seria traslladat a l'estació de Tolosa, que tenia per nom Toulouse-Raynal.⁸

Entre el juny i el setembre de 1944 molts republicans espanyols varen ser deportats des de França cap a Dachau.

⁷ Les dades de la deportació, que venen a continuació, les hem extret de: Fundació per a la Memòria de la Deportació: Livre-mémorial des déportés de France arrêtés par mesure de répression et dans certains cas per mesure de persécution 1940-1945. París: Éditions Tirésias, 2004. Pàg.III-7.<http://www.bddm.org/liv/details.php?id=I.261.#ROCATARDA>. Deportats catalans i espanyols als camps nazis, Memorial Democràtic. <https://banc.memoria.gencat.cat/ca/app/#/result/deportats/1562>. Última modificació: 2020-03-02 13:45:55. Font: ID1562. [data de l'última consulta, desembre de 2020].

⁸ Entre 1939 i 1944 hi ha un buit en què no se sabem ben bé què va fer aquesta persona. El que sabem del cert és que el 9 d'agost de 1944 va sortir en un tren cap a Dachau.

Zugang am 28.8.44 von Bordeaux.

ch.Span.	*Marfil-Garcia	Juan	10.4.10	Montafrio	94158
ch.Span.	*Martin-Blasque	Theofil	13.10.08	Cuevas del Valle	94159
ch.Span.	*Martinez	Antonio	9.5.18	Murcia	94160
ch.Span.	*Martos-Fernandez	Francisco	18.1.90	Malaga	94161
ch.Ital.	*Meru	Jean	10.1.20	Macomer	94162
ch.Span.	*Monterde-Badiola	Pedro	7.6.94	Molina del Ar.	94163
ch.Span.	*Mor-Ventura	Jose	23.11.12	Barcelona	94164
ch.Span.	*Munoz	Vicente	27.10.15	Guadaleja	94165
ch.Span.	Navarro-Gomenes	Santiago	30.12.00	Valencia	94166
ch.Span.	Nicolas-Miroli	Jesus	24.12.08	Viana	94167
ch.Russe	*Odesser	Wladislaw	15.7.03	Warschau	94168
ch.Span.	*Oliva	Castillo	14.10.01	Madrid	94169
ch.Span.	*Ortega Sanchez	Auguste	11.9.18	Madrid	94170
ch.Span.	*Ortiz Ausirik	Jose	7.9.07	Barcelona	94171
ch.Span.	*Peinado	Ramon	31.8.04	La Chrolina	94172
ch.Span.	*Perez Cálveron	Esteban	05.12.09	Bantander	94173
ch.Span.	*Polo-Miron	Jose	12.2.88	Caceres	94174
ch.Span.	*Ramos	Fernandez	4.5.5.11	Toledo	94175
ch.Span.	*Rocca	Sarda Jose	12.3.16	Barcelona	94176
ch.Span.	*Romero	Ruques Antonio	9.9.15	Toucampo	94177

Fragment del llistat d'arribades de presoners procedents de Bordeus a Dachau on hi podem veure les dades d'en Roca. 18 d'agost de 1944. Arolsen Archives.

En el cas d'en Josep, va sortir el 9 d'agost de 1944 des de Bordeus amb un comboi amb 660 deportats, dels quals 253 eren republicans. El viatge durà 19 dies. Finalment, el 28 d'agost, entraria per la porta del KZ de Dachau, amb el lema "Arbeit Macht Frei", que el podem traduir com "El treball dona la llibertat".

Dachau és una ciutat de Baviera, Alemanya, situada a uns 25 km al nord-oest de Munic. En una antiga fàbrica de la ciutat, el 21 de març de 1933, el regim nazi inaugura el primer camp de concentració amb una capacitat inicial per a 5.000 presoners, que al principi eren de caire polític, principalment comunistes i socialdemòcrates, però aviat s'ampliaria amb jueus, gitanos, homosexuals i testimonis de Jehova. Aquest camp servirà de model de construcció per als camps futurs que es construïren al llarg de la guerra. En total hi van passar 200.000 deportats, comptant Dachau i els seus 139 Comandos. Es calcula que 41.500 persones hi trobarien la mort.

El Josep, com hem vist, va arribar al camp de Dachau com a presoner polític, com la majoria de republicans, és per això que portaria el distintiu del triangle blau, símbol dels apàtrides, amb la S de "Spanier" al mig. El registraren amb la matrícula núm. 94176⁹. Com podem veure en el document anterior el cognom no

⁹ Doc. 1718309 del ITS d'Arolsen Archives.

coincideix, però aquesta és una errada de transcripció en fer el llistat ja que la resta d'informació coincideix.

El punt en vermell indica l'indret on es trobava KZ Dachau. Font: Google Maps.

Wojcinski	4.9.22	Warschau	109460	Eug. 13.9.44 v. Ha.
Julia	Warschau	Przykopowast. 3	Sch. P.	be fr. Kam. - 22.
Rocca	11.12.21	Aquafredda	55104	Eug. 22.9.43
Bernardo	Sonbiase	---	ASR. 1tl.	26.8.44 Pl.
Rocca	17.11.24	Genoa	111840	Eug. 27.9.44
Givanni	Genoa	v. Montardo	118 Sch. It.	gest. 15.2.45
Rocca	26.8.06	Bologna	127711	Eug. 17.11.44 v. S.
Ciallo	Parara	St. Felice 134	Sch. J. 1tl.	be fr. Kaufeking
Rocca	12.3.16	Barcelona	94176	Eug. 28.8.44
Sarda José	Barcelona	---	Sch. Span	14.9.44 E.
Recufal	27.3.08	Galanda/Spain	4251	Eug. 20.6.44
Venue	Galanda/Spain	---	Sch. Span	gest. 16.2.45
20.7.44	Wetzweiler, rd. 4.10.44	---	---	---
Rocspano	24.12.17	Piarrita	141011	Eug. 13.2.45
Ramon-Guard	Barcelona	Rue de la Comédie	Sch. Span. RAL	be fr. Ha.
Rocspano-Guard	6.1.21	Barcellona	69235	Eug. 8.3.44
Ramon	Holleruss	Calle Francoli 25	Sch. Span. AB	e. v. H. 19.4.44

Fragment del llistat de presoners de Dachau on hi podem trobar en Josep Roca.¹⁰

El nostre represaliat, posteriorment, el 14 de setembre de 1944, sortiria cap al camp de concentració de Mauthausen, on ingressaria el dia 16 de setembre, amb el número de matrícula 99004.

¹⁰ Arolsen Archives.

KL. MAUTHAUSEN T/D Nr. 1135107

ROCA-TARDA, Jose
N A M E Vorname

12-3-1916 Barcelona 99004
Geb.-Dat. Geb.-Ort HAUS-Nr.

Häftl. Pers. Karte ☐	Korrespondenz ☐	Dokumente: <table border="1" style="display: inline-table; width: 60px; height: 20px; text-align: center; vertical-align: middle;">1</table>
Häftl. Pers. Bogen ☐	_____ ☐	Inf. Karten: <table border="1" style="display: inline-table; width: 60px; height: 20px;"></table>
Effektenkarte ☐	_____ ☐	Bemerkungen:
Schreibst.-Karte ☒	_____ ☐	
Nummernkarte ☐	_____ ☐	Umachlog-Nr.: <table border="1" style="width: 100%; height: 40px;"></table>
Blockkarte ☐	_____ ☐	
Revierkarte ☐	_____ ☐	
Krankenbüchse ☐	_____ ☐	
Todesfallaufnahme ☐	_____ ☐	
Todesmeldung ☐	_____ ☐	
Sterbeurkunde ☐	_____ ☐	

Fitxa de Josep Roca Tardà al KL Mauthausen. Arolsen Archives, 1718308.

99004 Ep. Seb
16. Sep 1944

Roca Tardà
Jose

12.3.16.
Barcelona
Maurer
ohne rel. led.-

Fitxa de Josep Roca Tardà al KL Mauthausen. Arolsen Archives, 1718309.

Finalment, seria transferit al subcamp d'Ebensee, un dels *Kommandos* externs de Mauthausen, un poble situat al llac Traunsee, envoltat de grans serralades on, a partir del 18 de novembre de 1943, s'hi havien establert fàbriques de gasolina sintètica i armes, excavades a la muntanya. Aquí romandrà fins que, el sis de maig de 1945, és alliberat juntament amb altres 16.000 persones procedents de diferents camps evacuats abans per la imminent arribada dels aliats.

Poc abans de l'alliberament, Anton Ganz, el cap del camp, planeja matar els presoners fent explotar-los als túnels. Els reclusos impedeixen la realització d'aquest pla assassí. Els guàrdies fugen de l'exèrcit nord-americà que avança i lliuren el comandament del camp al *Volkssturm* local (guàrdia interior). El 6 de maig de 1945, les tropes nord-americanes alliberen el camp. Centenars de presoners encara moren les setmanes següents com a conseqüència de la presó al camp de concentració.¹¹

En Josep Roca Tardà figurarà al llistat de supervivents espanyols que el personal militar estatunidenc atendria quan es va alliberar el camp.¹²

A la pàgina 345 del llibre " Bilbao en Mauthausen" ¹³ es publica la llista del alliberats d'Ebensee, on apareix en Josep Roca.¹⁴

Eran las tres menos diez cuando el primer tanque de la liberación se presentó a las puertas del campo. Aquello fue un momento de emoción indescriptible, la esquelética multitud lloraba como nunca abrazándose los unos a los otros: "¡Por fin somos libres! ¡Libres!", se gritaba al viento. El tanque, que avanzaba lentamente en su camino, tuvo que detenerse ante la inmensa avalancha de prisioneros que se le venía encima.¹⁵

En el llistat publicat per Checa y Bermejo¹⁶, el nom de Joan Roca Tardà va relacionat amb el KLM (Komando d'Alliberament de Mauthausen), un moviment clandestí que hi havia al camp. Aquest komando va teixir una bandera republicana amb diverses inscripcions donant la benvinguda que rebria el primer tanc dels aliats.

El llibre abans citat, escrit per Galparsoro¹⁷, al llistat de presos, hi figura un nom, Francesc Biarnès Elias, que havia residit als Hostalets de Pierola, casualitat que

¹¹ Memorial Ebensee: <https://www.mauthausen-memorial.org/en/Ebensee//The-Concentration-Camp-Ebensee>. [Data de l'última consulta: 15 d'abril de 2021]

¹² La font original es troba a National Archives and Records Administration. Signatura: RG 242, EAP 164-A-28/18.

¹³ GALPARSORO, Etxahun (2020) *Bilbao en Mauthausen. Memorias de supervivencia de un deportado vasco*. Crítica, Barcelona, pàg. 345.

¹⁴ l'Isidoro Teruel, secretari de l'Amical de Mauthausen i Altres Camps, a qui estem molt agraïdes, ens va donar a conèixer el nom d'aquest represaliat oblidat per tots nosaltres fins a l'actualitat. I aquí és on s'inicià la nostra recerca.

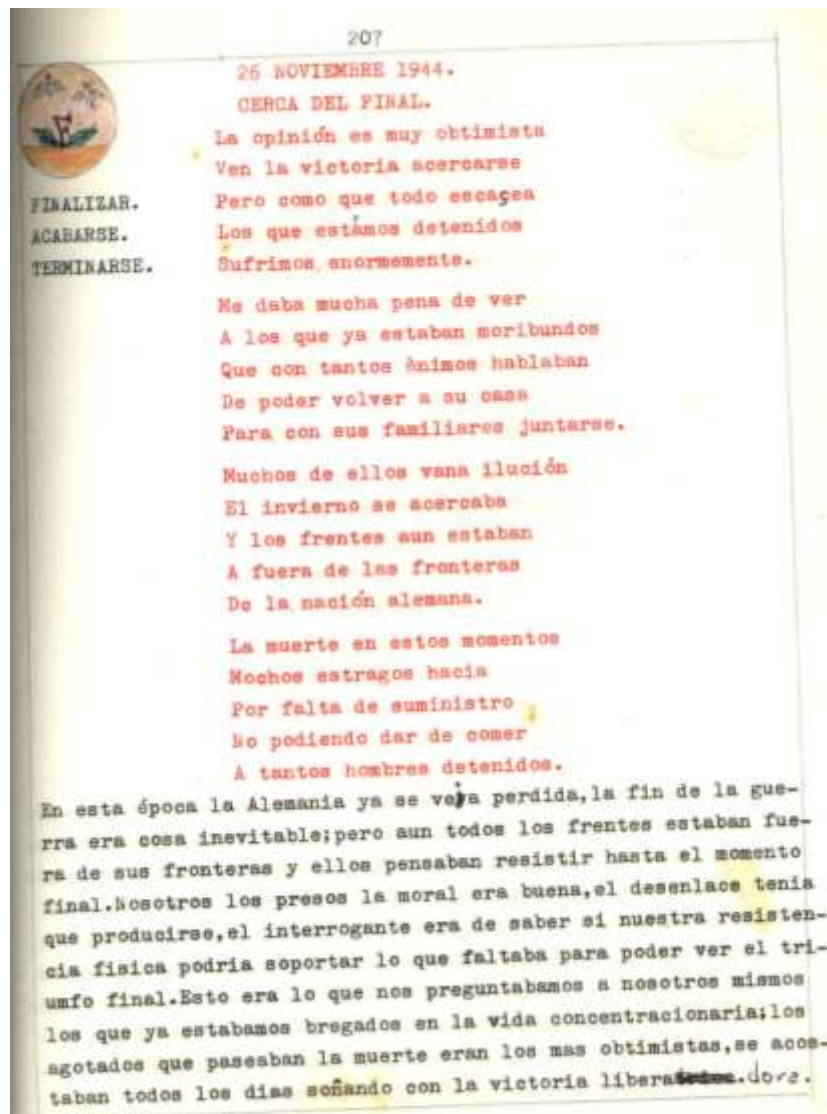
¹⁵ GALPARSORO, Etxahun, op. cit., pàg.296.

¹⁶ BERMEJO, Benito i CHECA, Sandra, op cit., pàg. 279.

¹⁷ GALPARSORO, Etxahun, op. cit. Pàg. 367.

feia probable que es coneguessin amb en Joan Roca, que residia en una població veïna. En Biarnès, que a Ebensee tenia el núm. 3208 de presoner, s'encarregava dels "baños y retretes" segons les memòries de Marcelino Bilbao, que són la base d'aquest llibre. És per això que a continuació, afegim unes pàgines de les memòries mecanografiades de Francesc Biarnès¹⁸ ja que poden ser un bon referent del que va viure en Joan Roca Tardà en aquells dies al camp.

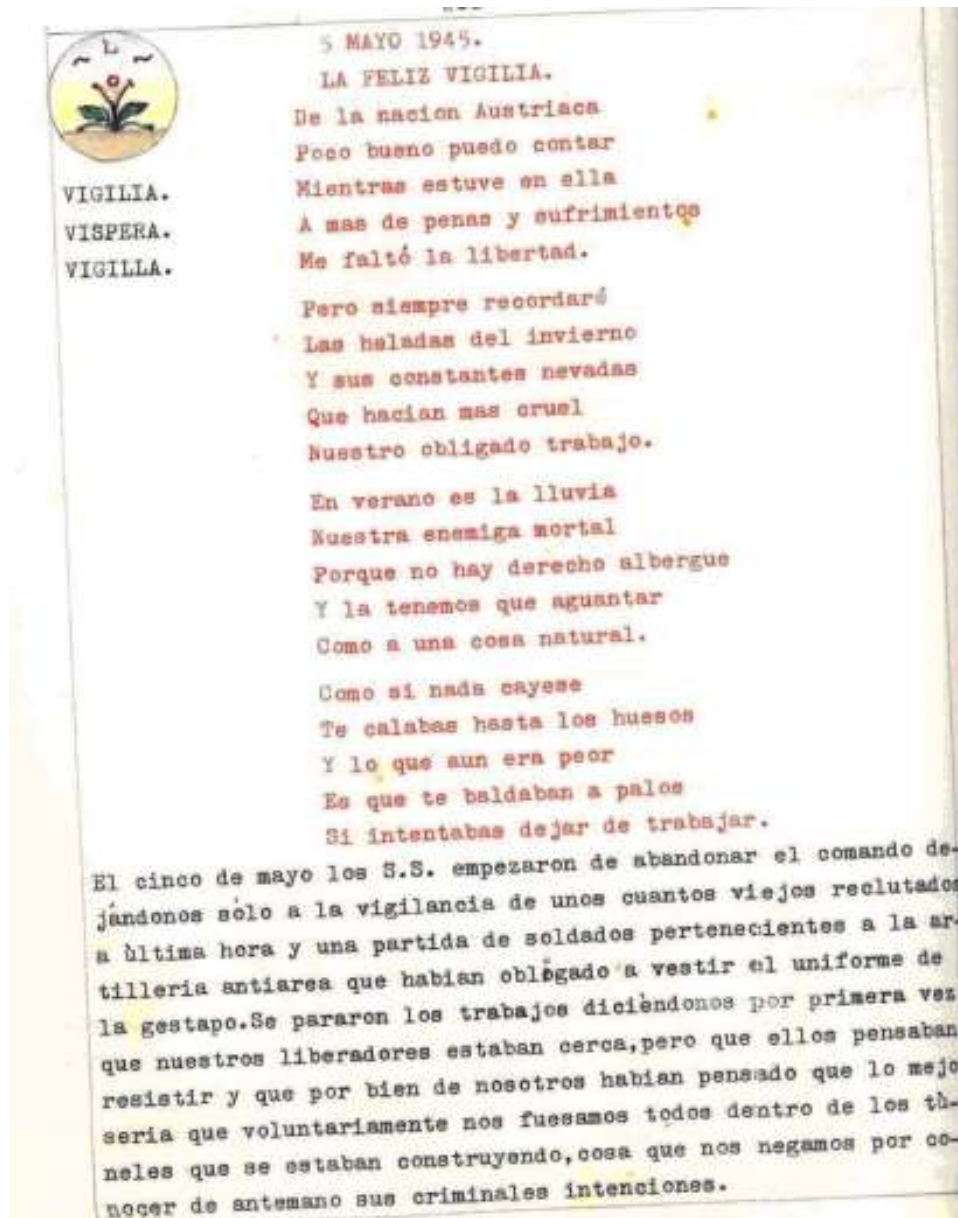
S'apropa el final:

Memòries de Francesc Biarnès. París. Fotografia extreta del seu diari i cedida per Ramon Jorba.

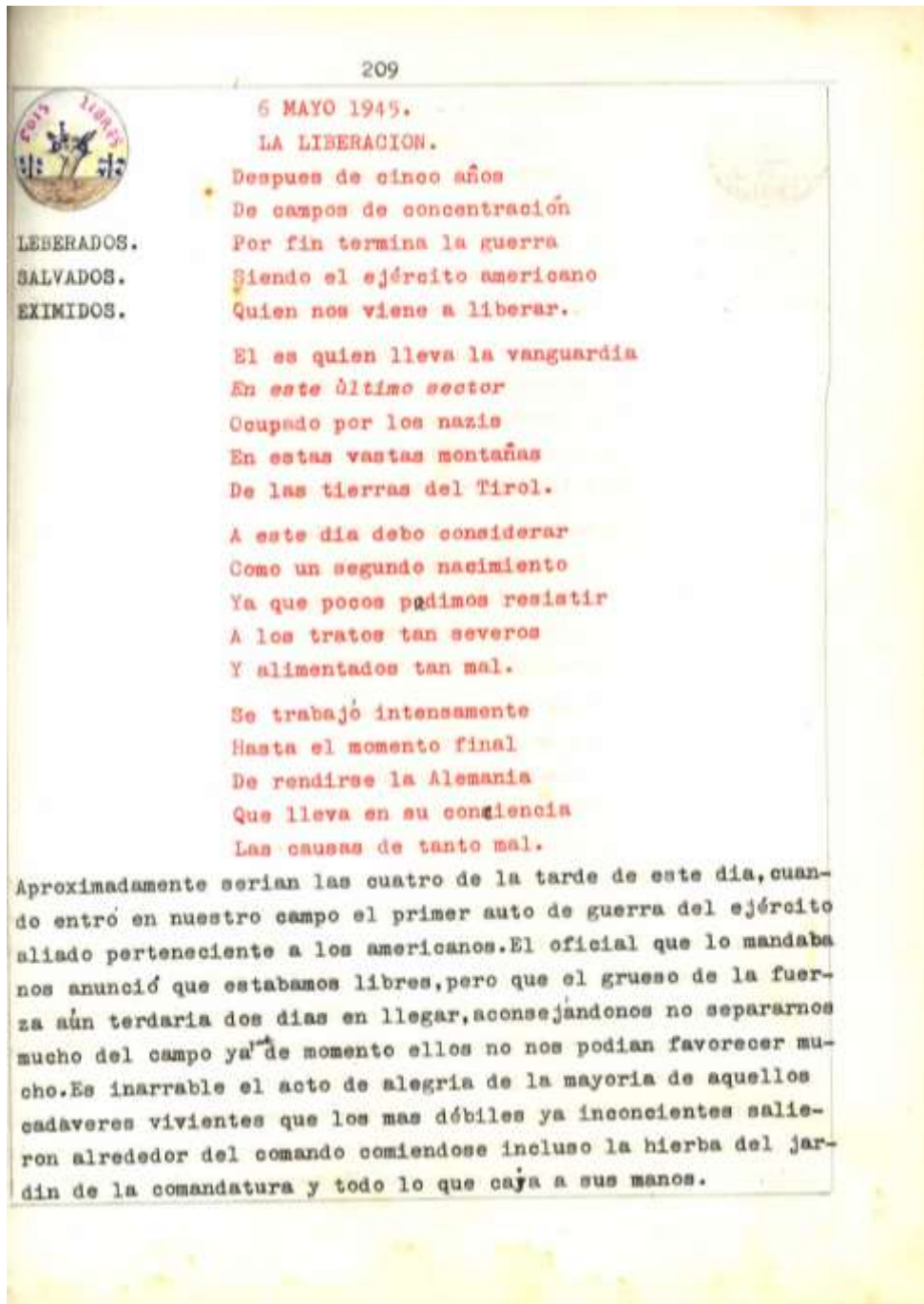
¹⁸ El nostre agraïment a la família i homenatge al Francesc, motivador des de fa molts anys del nostre interès per la història.

La vigília de l'alliberament:

La vigília. Memòries de Francesc Biarnès. París. Fotografia extreta del seu diari i cedida per Ramon Jorba.

L'alliberament:

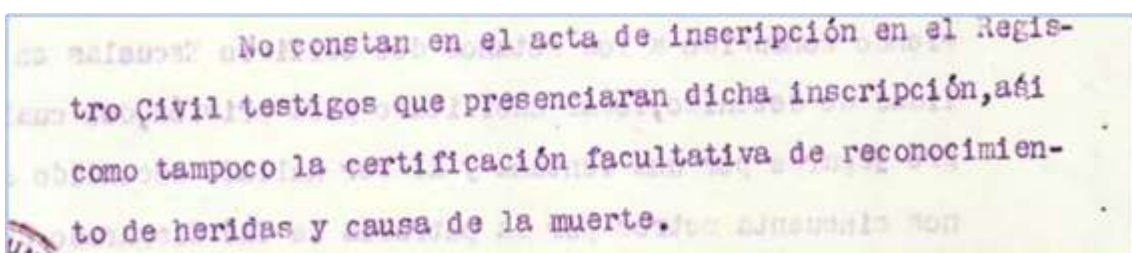

L'alliberament. Memòries de Francesc Biarnès. París. Fotografia extreta del seu diari i cedida per Ramon Jorba.

Magí RocaTardà

Coneixem per la documentació de la Causa General de Sant Esteve de Sesrovires que el germà del Josep, en Magí, va ser acusat l'any 1942, per un pagès de la mateixa població, d'haver participat en la detenció del seu fill. L'home deia que el seu fill havia estat detingut l'1 d'agost de 1936, als sótanos de les Escoles, espai habilitat com a presó, des d'on intentà escapar i va ser mort per un tret d'escopeta. En realitat, la declaració diu que era "sospitós", tant ell com la resta del Comitè Revolucionari Local (no en tenien cap prova).

En aquest mateix document es diu que el Magí havia mort, *Segun noticias, el Magín murió y los demás, que no puede concretar los nombres, desaparecieron del pueblo a raíz de la liberación del mismo*¹⁹, i finalitza amb aquest paràgraf:

Fragment de la declaració del testimoni contra Magí Roca a la Causa General de Sant Esteve de Sesrovires. 27 de maig de 1942. Centre Documental de la Memòria Històrica (Salamanca).

Per altra banda, en la relació de persones mortes o desaparegudes que l'Ajuntament de Sant Esteve de Sesrovires envia al partit judicial de Sant Feliu (inclòs també a la Causa General), en Magí Roca, que es pensaven que estava mort, és acusat de la mort de l'individu abans mencionat, però s'afegeix que la persona morta era d'afiliació esquerrana. No sabem quin va ser el motiu ni què havia passat, sabem però que el jove mort era d'Abdera, una població molt propera a la casa on vivia la família Tardà.

Ferran Roca Tardà

El seu germà Ferran va ser pres quan tenia 20 anys i era solter; va entrar a la presó el 30 d'agost de l'any 1939 i en sortí el 7 de novembre de 1942. Va ser acusat de rebel·lió i el van condemnar a una pena de 12 anys i un dia.²⁰

Al cens de població de Sant Esteve de Sesrovires de l'any 1941 apareix com a inscrit a Barcelona però el seu municipi de la residència legal és Sant Esteve de Sesrovires. El fet era que en Ferran es trobava a la presó Cel·lular de Barcelona.

¹⁹ Declaració del testimoni PBLI contra Magí Roca, a la Causa General de Sant Esteve de Sesrovires. 27 de maig de 1942. Centre Documental de la Memòria Històrica (Salamanca).

²⁰ Memorial Democràtic del Baix Llobregat, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. [Data de l'última consulta, 24/2/2021].

CENSO DE LA POBLACION de Estadística, Estadística de Barcelona

BARCELONA

Relación de los transeúntes mayores de edad inscritos en los Ayuntamientos que se oitan de esta provincia, los cuales han de-clarado como residencia legal los Municipios que se consignan de la provincia de *los Municipios de Sant Esteve de Sesrovires*

Nombres y apellidos	Sexo	Edad	Municipio de la inscripción	Municipio de la residencia legal
<i>Estela Canal Ribera</i>	V	26	<i>Lugo</i>	<i>Sant Esteve de Sesrovires</i>
<i>José María Gual</i>	V	35	<i>Almería</i>	" " "
<i>Pablo Sasarocua Bonastre</i>	V	49	<i>Barcelona</i>	<i>id</i>
<i>Abelardo Felín Bascuñán</i>	V	44	<i>id</i>	<i>id</i>
<i>Fco Francisco</i>	V	42	<i>id</i>	<i>id</i>
<i>Juan José Costa</i>	M	35	<i>id</i>	<i>id</i>
<i>Pedro Lascuas</i>	V	38	<i>id</i>	<i>id</i>
<i>Fernando Roca</i>	V	32	<i>id</i>	<i>id</i>

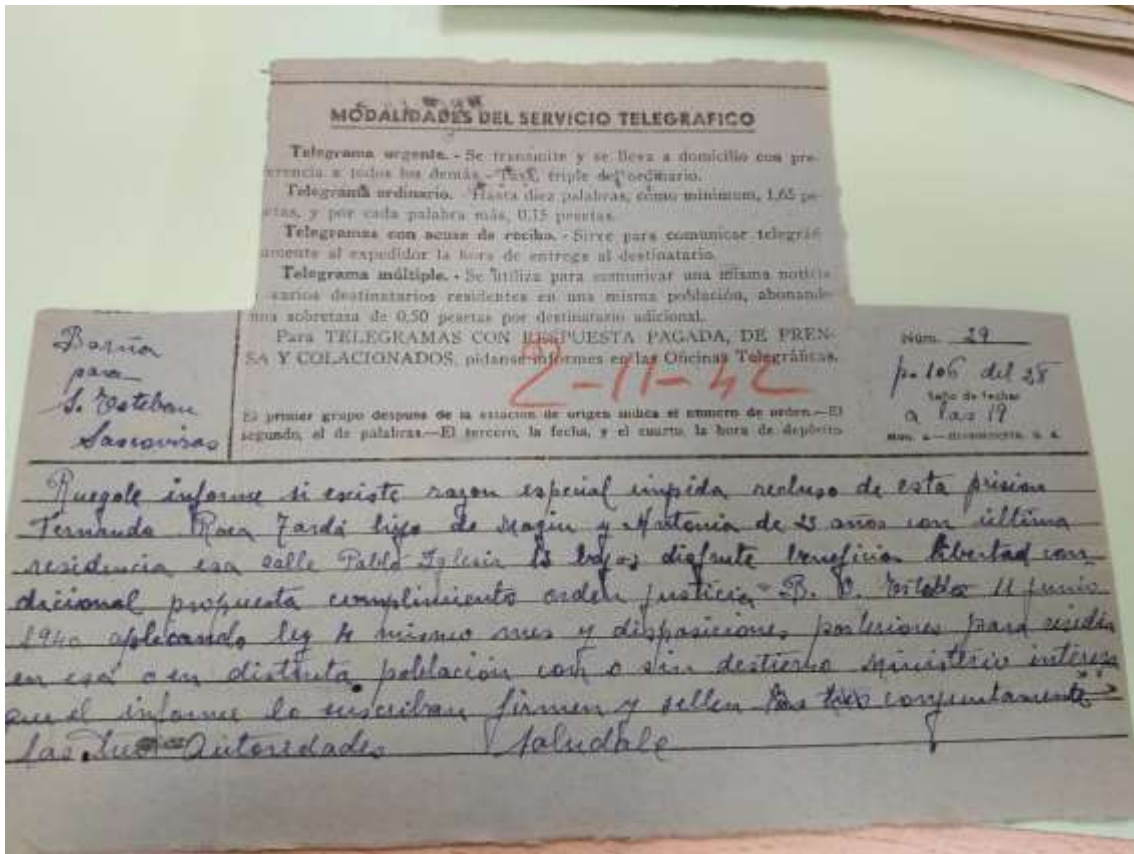
Document annexat al cens de població de l'any 1941 on hi podem llegir el nom de Ferran Roca. AMSES

Del 15 de maig de 1944 tenim un document del Juzgado Militar Permanente de Ceuta del Ejército de Marruecos a l'Alcalde de Sant Esteve de Sesrovires on demana antecedents de Ferran Roca Tardà, germà petit del Magí, que també era nascut a Esparreguera i que treballava de rajoler per compte propi al negoci familiar. En un costat del document podem llegir a llapis un apunt on fa referència a les idees contràries al règim i de pertànyer a una família de "malos antecedentes".

Carta del Jutjat Militar del Marroc a l'alcalde de Sant Esteve (15 de maig de 1944). AMSES.²¹

²¹ Caixa Correspondència/ Caixa 541. 1944-1946. Agraïm la col·laboració de l'arxivera Elisa Llanos.

Telegrama dirigit a l'alcald de Sant Esteve de Sesrovires on es demana informes sobre Ferran Roca. (1942). AMSES.

El dia dos de desembre de 1942 el director de la presó Model, on es trobava en Ferran, envia un telegrama a l'alcald de Sant Esteve de Sesrovires en el qual pregunta si el pres es pot beneficiar de la llibertat condicional. Aleshores, la família no vivia a pagès i s'estava al poble.